

Вакула Вікторія Сергіївна, здобувач вищої освіти факультету філології, психології та педагогіки, IV курсу

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

20 вересня 2019 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження права довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань» [2], що містить розділ «Довірча власність». Вищезгаданий розділ визначає право довірчої власності як новий спосіб забезпечення виконання зобов'язання в умовах ринкової економіки, що призводить до певних труднощів трактування різних аспектів цього інституту для українського законодавства.

Довірча власність є звичним у застосуванні на практиці інститутом у країнах англо-саксонської системи права (Велика Британія, США), де даний правовий механізм органічно вписаний у систему законодавчого регулювання звичасвого права. Історичному досвіду формування суспільних відносин цих країн було відомо «розщеплення» власності протягом століть [6, с. 404].

Варто також згадати практику застосування довірчої власності у країнах континентальної системи права. Так, хоча цивільне законодавство Федеративної республіки Німеччини не має вичерпного переліку характеристик даного інституту, довірчі правовідносини тут врегульовані усталеною судовою практикою. Натомість, законодавство Французької Республіки містить формальне визначення довірчої власності, але судова практика з даного питання не мала такого значення як у Німеччині [6, с. 404-405].

Щодо України, то національна правова система лише робить перші кроки в теоретичному та практичному обґрунтуванні інституту довірчої власності. Варто зазначити, що законодавець при визначенні права довірчої власності у Цивільному Кодексі України [1] керується такими юридичними категоріями: особливий самотійний вид права власності (ч. 2 ст. 316 ЦК України), спосіб забезпечення виконання зобов'язання (ч. 1 ст. 546 ЦК України) та похідний від договору управління майном інститут (ч. 2 ст. 1029 ЦК України).

Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [3], а саме ст. 4 також містить два підходи до трактування поняття права довірчої власності: як способу забезпечення виконання зобов'язання (п.1, ч.1) та як речового права, похідного від права власності (п. 2, ч.1).

Водночас, ч.2 ст. 597¹ ЦК України, узагальнюючи зазначене вище, визначає, що право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язань є різновидом права власності на майно, за яким кредитор, який отримав майно у довірчу власність (довірчий власник), не має права самотійно відчужувати таке майно, крім як для звернення стягнення на нього, а також викупу його для суспільних потреб у порядку, встановленому законом.

Отже, один із проблемних моментів застосування права довірчої власності є невизначеність в інтерпретації його у законодавчих актах. Це уможливило вільне пояснення цих правових норм на практиці, що у свою чергу вплине негативно на уніфікацію юридичної термінології та складність у визначенні суттєвих характеристик довірчої власності.

Зазначимо, що законодавство не дає чіткого визначення класифікації видів забезпечення виконання зобов'язання. Це, у свою чергу, також вказує на відсутність визначених законом обов'язкових ознак видів забезпечення виконання зобов'язання [4, с. 77].

Розуміння класифікації видів забезпечення виконання зобов'язання також важливе, оскільки воно відіграє важливу роль у практиці зобов'язального та цивільного прав.

У ч.1 ст. 5971 ЦК України зазначено, що за договором про встановлення довірчої власності одна сторона (довірчий засновник) передає майно другій стороні (довірчому власнику) на праві довірчої власності для забезпечення зобов'язання боржника за кредитним договором, договором позики.

Однак, законодавець, за ч.4 ст. 5971 ЦК України, дає можливість кредитору запропонувати боржнику надання кредиту під інше забезпечення, перш ніж переходити до довірчої власності, тобто надати можливість забезпечити виконання цих зобов'язань в інший спосіб. У свою чергу, це може означати відмову від непопулярного раніше права довірчої власності зі сторони боржників, і звернення до більш зрозумілого, наприклад, іпотеки. Остання ж набула більшого застосування у забезпеченні виконання кредитних зобов'язань, що може негативно вплинути на розвиток нового інституту довірчої власності.

Отже, довірчу власність визначаємо як вид майнового зобов'язання, що передбачає вилучення у боржника майна одразу після укладання відповідного договору, і одночасно є правовою формою передання окремих повноважень власника довірчому власнику [7, с. 141]. Загалом, інститут довірчої власності, будучи складником іншої правової сім'ї, не є чимось абсолютно новим та невідомим для національного законодавства. Але, однозначну відповідь на питання щодо перспектив застосування цього правового забезпечувального механізму в цивілістиці України дати складно.

Невизначеність термінології та класифікації, дає нечітку картину розуміння права довірчої власності і, через це, ймовірно недовіру з боку боржників.

Зрозуміло, що за наявності усталеної практики звернень до кредитних договорів, договорів позики та іпотеки, новостворений інститут права довірчої власності може не мати такого широкого застосування. Так, обов'язок кредитора запропонувати боржникові обрати інший засіб забезпечення виконання зобов'язання може свідчити про деяку невпевненість законодавця щодо використання довірчої власності у національному праві.

Позитивні зрушення все ж можливі за умови розробки нормативних актів, теоретичній, практичній роботі над усіма аспектами даного інституту та у вдосконаленні механізмів його правозастосування. Однак, у зверненні до адаптованого до українського законодавства права довірчої власності прослідковується певна нелогічність саме у закріпленні його поряд з добре відомим договором управління майном.

Науковий керівник: асистентка кафедри
публічного управління, адміністрування та права

Бондаренко Катерина Сергіївна

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 07.12.2024 року).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження права довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань: Закон України № 132-XI від 20.09.2019. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20/ed20230101#Text> (дата звернення 03.12.2024 року).
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України №1952-IV від 01.07.2004. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення 01.12.2024 року).
4. Бондаренко К. С. До проблеми класифікації видів забезпечення виконання зобов'язання. *Журнал східноєвропейського права*. 2023. № 116. С. 75–82.
5. Бондаренко К. С. Правова природа довірчої власності та особливості її запровадження як способу забезпечення виконання зобов'язання. *Юридичний науковий журнал*. 2023. № 11. С. 131–134.
6. Фоміна С. В. Довірча власність: міжнародний досвід та перспективи рекодифікації в Україні. *Учасники цивільних відносин: новації рекодифікації цивільного (приватного) права України: матеріали XIX наук.-практ. конф., присвяч. 99-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова* (Харків, 12 берез. 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 403–408.
7. Бондаренко К. С., Кушнір В. А. Особливості довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язання. Тези 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Том 2. (Полтава, 14 травня - 23 травня 2024 року). 2024. С. 141-142.